

УДК 377.1:379.85

Юлія Земліна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

У системі вищої освіти України гостро постає проблема співвідношення теоретичної та практичної підготовки. Через відсутність достатньої матеріальної бази та низку інших проблем багатьох дисциплін вивчаються теоретично, а застосувати свої знання на практиці молоді фахівці можуть лише в реальних виробничих умовах під час проходження практики, яка є нетривалою.

В Україні у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації на практичну підготовку відводиться від 15% до 20%. У закордонних закладах освіти на практичну підготовку відводиться не менше 50%. Таким чином, використання іноземного досвіду для організації практичного компонента професійної освіти у вітчизняних умовах стикається з труднощами, передусім, інституційного характеру. На нашу думку, перспективою подолання цієї проблеми є запозичення іноземного досвіду організації кадрового та ресурсного взаємообміну між закладами освіти і туристичними підприємствами.

У вітчизняній науці особливості підготовки фахівців для сфери туризму за кордоном висвітлювали у своїх дослідженнях В. Андріюк [1], О. Дмитрук [7], Д. Єрмилова [8], В. Квартальнов [10], Л. Кнодель [11; 12], А. Конох [13; 14], С. Старовойт [18], В. Федорченко [19; 20; 21], Н. Хмілярчук [22] та ін.

Мета статті полягає у проведенні аналізу іноземного досвіду організації професійного навчання фахівців із туризму, що дасть можливість виділити основні теоретичні та методичні підходи до організації підготовки фахівців із туризму, які є найбільш поширеними у різних країнах світу, проаналізувати рівень та особливості практичної підготовки.

Складовою системи підготовки фахівців для сфери туризму за кордоном є окремі курси, спеціалізації та певні програми спеціальностей туризму. У більшості країн світу сформувалася мережа закладів, де готують фахівців із туризму: університети, інститути, в яких функціонують курси, короткотермінові інтенсивні курси підвищення кваліфікації для тих, хто має освіту і посаду керівника.

Як свідчать дослідження А. Коноха, однією з перших спеціальна кафедра туризму була створена ще у 30-ті рр. ХХ ст. в Австралійсь-

кому університеті. З 1963 р. у США при Мічиганському університеті розпочали підготовку фахівців для туризму. На 1982 р. існувало вже 23 програми з туризму, а в 1992 р. – 91 коледж і університет США відкрили програми, що стосувалися туризму [14, с. 20].

На початку 80-х рр. ХХ ст., як зазначають зарубіжні дослідники проблем підготовки у сфері туризму Т. Баум [23], Ф. Бергер [24], М. Корсет [26], В. Манеш [28], Д. Чрептик [25], підготовка фахівців галузі туризму характеризувалася відсутністю фундаментальності.

Навчальні заклади здійснювали освітню діяльність інтуїтивно, не враховуючи в повному обсязі вимоги туристичної галузі. Зарубіжні дослідники Д. Джафарі, Д. Річі зазначали, що необхідно створити системи якісної освіти, враховуючи зростання туристичного попиту на якісний туристичний продукт [27].

На сьогодні професійна освіта в галузі туризму в різних країнах світу тісно пов'язана з науковим вивченням туризму як соціально-економічного явища, що здійснюється за допомогою різноманітних підходів і методів.

Відмінність між ними виявляється в особливостях професійної підготовки певних країн світу й організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. Розглянемо більш детально досвід організації професійної підготовки фахівців для індустрії туризму розвинених країн світу.

Найбільше освітніх закладів, що готують персонал для сфери туризму, у Великій Британії – 37, Іспанії та Італії – по 28, Франції – 22; на американському континенті виділяються Канада – 25, США – 22 та Чілі – 12, а в азійсько-тихоокеанському регіоні Австралія – 16, Китай – 6, Філіппіни – 5 та Японія – 4 [6]. У передових туристичних країнах і надалі зростає кількість навчальних закладів, що пропонують програми підготовки фахівців туристичної галузі. Більшість таких програм приділяють велику увагу практичній підготовці майбутніх фахівців туристичної сфери.

Опрацювання наукових джерел дозволило з'ясувати сутність практики у професійній освіті. Так, якщо на лексичному рівні «практика» ототожнюється з практичною діяльністю (яка полягає у виконанні дій, управлінні процесами чи виробничими ресурсами), то в навчальному процесі термін «практика» означає години лабораторних і практичних робіт, а також виробничу практику – систематично організовану за навчальним планом роботу студентів (учнів) на виробництві з метою оволодіння ними певною спеціальністю; процес застосування і закріплення теоретичних знань учнів, студентів на виробництві [3, с. 441].

У першу чергу, цей розвиток відбувається внаслідок створення систем професійної освіти, альтернативних для класичної вищої освіти.

Цей напрям полягає у створенні умов для самостійного працевлаштування студента за фахом під час канікул або ж академічних відпусток. Одним зі способів досягнення цієї мети є видача кваліфікаційних документів (відповідного рівня) після 1 та 2 років навчання до отримання диплому про вищу освіту (здобуття наукового ступеня бакалавра). В якості прикладу розглянемо структуру 3-річного навчання у школі готельного менеджменту Невшатель (Франція) (рис. 1).

Подібна структура використовується в системі підготовки бакалаврів мережі університетів Ватель (Франція). Навчальна програма триває 3 роки та складається з 4 семестрів теорії та 2 семестрів практики по 5 місяців кожен. Після кожного року навчання студент отримує кваліфікаційний документ. Після 1 року навчання – сертифікат із менеджменту харчових продуктів і напоїв, після 2 – міжнародний диплом із готельного менеджменту, після закінчення 3 року студент отримує ступінь бакалавра з готельного менеджменту.

CM1	управління організацією громадського харчування	} <i>рівні кваліфікації менеджменту молодшої ланки</i>
Тривалість: 46 тижнів, із них 23 – практика.		
Підсумки навчання: отримання сертифіката.		
FH1	управління контактними службами і службою покоївок	} <i>рівень кваліфікації менеджменту середньої ланки (вища освіта)</i>
Тривалість: 46 тижнів, із них 23 – практика.		
Підсумки навчання: отримання сертифікату.		
BA1	бізнес-адміністрування 1	} <i>освітньо-кваліфікаційний рівень (бакалавр)</i>
Тривалість: 23 тижні.		
Підсумки навчання: по закінченню курсів CM1, FH1, BA1 (2,5 роки) фахівець отримує диплом, що дає право працювати у сфері управління готелями.		
BA2	бізнес-адміністрування	
Тривалість: 23 тижні.		
Підсумки навчання: по закінченню курсів CM1, FH1, BA1 + BA2 (3 роки навчання), фахівець отримує диплом бакалавра у сфері гостинності.		

Рис. 1. Кваліфікаційні рівні в системі вищої освіти школи Невшатель

Подальший розвиток відбувається під час здобуття вченого ступеня магістра. У цьому разі навчальна програма розрахована на 2,5 роки, з яких 2 семестри займає теоретична підготовка, а 1 рік – стажування.

Необхідно звернути увагу на таку особливість: у системі французької освіти відбулося, фактично, відокремлення кваліфікаційного (професій-

ного) та освітньо-кваліфікаційного рівнів. Так, у системі школи Невшатель різниця між вищою освітою й освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра складає 0,5 року навчання, 2,5 роки – на отримання вищої освіти та 3 роки – на отримання диплома бакалавра. У системі школи Ватель цей розрив дещо більший і становить 1 рік. Тут диплом про міжнародну кваліфікацію студент отримує після 2 років навчання, а ступінь бакалавра (як і в попередньому випадку) – після 3 років.

Альтернативу пропонують системи безперервної освіти, де впроваджено послідовність кваліфікаційних і освітньо-кваліфікаційних рівнів, розвиваючись у якій людина може самостійно планувати своє навчання відповідно до можливостей, бажання працювати та професійної успішності у сфері туризму (рис. 2).

АВТА (1)	турагент	}	<i>рівні професійної кваліфікації</i>
Тривалість: 15 тижнів;			
Підсумки навчання: вироблення навичок і засвоєння знань, необхідних для діяльності в турагентстві.			
NVQ 3	усний переклад і коментар для гідів	}	<i>рівні професійної кваліфікації</i>
Тривалість: 30 тижнів (близько 1-го року);			
Підсумки навчання: опанування прийомами проведення екскурсій і створення власного портфелю відомостей.			
NVQ 4	екскурсовод	}	<i>вищий освітньо-кваліфікаційний рівень</i>
Тривалість: 18 місяців (близько 1,5 року);			
Підсумки навчання: підготовка до відкриття власної екскурсійної справи та до вступу в консорціум гідів.			
ВТЕС	диплом у сфері туризму та подорожей	}	<i>вищий освітньо-кваліфікаційний рівень</i>
Тривалість: 2 роки.			

Рис. 2. Кваліфікаційні рівні системи безперервної освіти в Корнуол-коледжі (Великобританія)

Таким чином, необхідні знання, навички та вміння студент отримує під час проходження практичних занять, які займають до 50% навчального часу. Важливим чинником є відповідність змісту практики (стажування) кваліфікаційному рівню студента. Наприклад, у Школі кулінарного мистецтва та готельного господарства в Ліоні кожен рік навчання завершується обов'язковим стажуванням. При цьому за підсумками

першого року навчання студент має змогу застосувати на практиці свої теоретичні знання, зрозуміти функціонування й організацію підприємства; за підсумками другого – застосувати на практиці знання з методів управління персоналом та/чи знання з методів оперативного управління готелем або рестораном; за підсумками третього року навчання стажування узгоджується з професійним проектом студента [16, с. 322].

Визначним моментом є здобуття досвіду безпосередньо на виробництві. Цим, на нашу думку, вирішуються дві важливі проблеми: з одного боку, туристичні підприємства задовольняють свій попит у виробничому персоналі, з іншого – особа має можливість самостійного планувати своєю кар'єру в туристичній галузі: пропрацювавши на певному рівні, завжди можна повернутися до навчального закладу для підвищення кваліфікації та професійного зростання. Таким чином, процес навчання і розвитку триває все життя.

Поряд із цим потрібно звернути увагу на особливості, які суттєво впливають на якість проходження теоретичних курсів. Домінуючою формою навчання є лекція, яка нічим не нагадує інформативну форму заняття, а передбачає активну взаємодію всіх учасників процесу навчання [2, с. 186].

У такому контексті розрізняють: проблемну лекцію, лекцію-дискусію, лекцію-візуалізацію, лекцію-конференцію, лекцію-гру, лекцію-пошук (мозкова атака). Лекція в університетах країн ЄС – це аналіз проблемних ситуацій, пошук шляхів вирішення проблеми, виконання завдань практичного характеру, екскурсія на виробництво, перегляд відеосюжетів, презентація напрацювань студентів. Тут лекція виступає комбінованою формою навчання (лекцією-практикумом), оскільки поєднує елементи лекції та практичних занять, і спрямована на розвиток критичного мислення, пізнавального інтересу до предмета, забезпечує його практичну мотивацію [4, с. 134].

Практичні заняття у вищій школі ЄС проводяться у спеціально обладнаних приміщеннях, оснащених технічними засобами, які широко застосовуються у практиці туристичної діяльності чи менеджменту гостинності. На практичних заняттях під керівництвом викладача акцентується увага на розвитку професійних умінь і навичок студентів шляхом тренування та відпрацювання певних дій на практиці, а також на перевірку теоретичних знань студентів. На практичних заняттях обговорюються проблемні моменти лекційних занять, які виносяться на загальне обговорення і стають предметом дискусії [17].

Таким чином, теоретичні форми занять максимально пристосовані до того, щоб розвивати комунікативні, аналітичні здібності студентів,

уміння працювати в команді, обґрунтовувати власну думку, набувати інших практичних навичок.

Наступним шляхом є інтеграція інновацій і передового досвіду туристичної сфери в навчальний процес. Одним зі шляхів інтеграції є участь освітніх закладів у національних та (або) міжнародних професійних туристичних об'єднаннях. Приклади ефективної взаємодії в таких об'єднаннях демонструють: університет Борнмут (Великобританія), Школа готельного менеджменту в Лозанні (Швейцарія), університет транснаціональної корпорації ACCOR та інститут Ватель (Франція).

У цілому участь навчального закладу в потужній професійній мережі надає такі можливості: використання досвіду працівників підприємств-учасників професійної мережі для модернізації змісту навчальних програм, проведення майстер-класів, проведення фахових консультацій, формування викладацького складу; організація практики як усередині країни, так і за кордоном; первинне працевлаштування та планування кар'єрних кроків для випускників навчального закладу.

Яскравий приклад внутрішньодержавної інтеграції з метою забезпечення підвищення якості туристичної освіти продемонстровано в Новій Зеландії, де ключові державні установи, туристичні об'єднання й організації, заклади освіти створили Керівну групу з питань туристичних трудових ресурсів і професійних навичок із метою забезпечення: туристичної галузі висококваліфікованими кадрами; раціонального та ефективного використання трудових ресурсів; професійного розвитку туристських кадрів; накопичення передового досвіду.

Таким чином, розвиток туристичної освіти Нової Зеландії тісно пов'язаний із замовленнями роботодавців туристичної індустрії країни. Навчальні програми туристичної освіти формуються відповідно до потреб національного туризму, який постійно зростає і потребує все більше висококваліфікованих кадрів. Кваліфікації, необхідні для роботи у туристичній галузі, залежать від спеціалізації туристичної підготовки, тому керівні та навчальні установи країни постійно працюють разом для того, щоб покращити туристичну освіту Нової Зеландії та підтримати прогнозоване зростання туристичної сфери [9].

Отже, розвиток системи професійної туристичної освіти ґрунтується на інтеграції з регіональною та міжнародною сферами туристичної індустрії, на постійному аналізі змін, що в них відбуваються, та на здатності професійної освіти адаптуватися до нових ситуацій. А враховуючи динамізм туристичної сфери, викликаний глобалізаційними й інтеграційними процесами, зокрема трудовою міграцією, освіта та навчання впродовж життя,

постійний порівняльно-педагогічний моніторинг стану туристської індустрії та професійної освіти і навчання майбутніх фахівців сфери туризму в різних країнах європейської спільноти (ЄС) є необхідними для впровадження позитивного досвіду у вітчизняній освітній системі [5].

У цілому розв'язання існуючих проблем освіти у сфері туризму та використання закордонного досвіду в організації системи туристичної освіти сприятиме адаптації існуючої системи освіти в Україні до рівня освіти інших країн, що у свою чергу приведе до створення конкурентоспроможних фахівців туристичної галузі, навчання яких має відбуватися не лише на високому теоретичному, але й на якісному практичному рівнях підготовки.

Посилання:

1. Андріюк, В. П. Співтовариство природоохоронних організацій з владними структурам / В. П. Андріюк. — Рахів, 2007. — С. 5-11.
2. Бебик, В. М. Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в Європейський простір вищої школи : [монографія] / за ред. В. М. Бебика. — К. : МАУП, 2004. — 200 с.
3. Бибики, С. П. Словник іншомовних слів / С. П. Бибики, Г. М. Сютя; за ред. С. Є. Ярмоленко. — Х. : Фоліо, 2006. — 623 с.
4. Вербицкий, А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. — М. : Высшая шк., 1991. — 206 с.
5. Волкова, А. Ю. Професійно-практична підготовка майбутніх фахівців туристичного профілю як проблема порівняльної педагогіки / А. Ю. Волкова // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. — 2011. — № 2. — С. 22-24.
6. Гринько, С. А. Рынок подготовки туристских кадров: реалии и перспективы развития / С. А. Гринько // Слобожанський науково-спортивний вісник : зб. наук. пр. — 2006. — № 10. — С. 243-246.
7. Дмитрук, О. Ю. Екологічний туризм: Сучасні концепції менеджменту і маркетингу: навч. посіб. / О. Ю. Дмитрук. — [2-е вид., перероб і доп.]. — К. : «Альтерпрес», 2004. — 192 с.
8. Елдышова, О. А. Профессиональное самосознание как психологическая составляющая профессионального становления / О. А. Елдышова // Фундаментальные исследования. — 2006. — № 7. — С. 101-102.
9. Ермилова, Д. В. Профессиональная подготовка в туризме за рубежом и в России / Д. В. Ермилова. — М. : Сов. спорт, 2005. — 145 с.
10. Квартальнов, В. А. Биосфера и туризм: Глобальное взаимодействие и экология, география научных исследований территорий туристского назначения, культура мира, системы туристских миграций, педагогика, социология и стратегия управления : [в 5 т.] / А. Квартальнов. — М. : Наука, 2002. — Т. 4 : Образовательное пространство и туристское законотворчество. — 367 с.
11. Кнодель, Л. В. Система підготовки кадрів сфери туризму у Німеччині : монографія / Л. В. Кнодель. — К. : Вид-во Федерації профспілок України, 2007. — 183 с.

12. *Кнодель, Л. В.* Теорія і практика підготовки фахівців в сфері туризму в країнах членах ВТО : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / *Кнодель Людмила Володимирівна*; Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2008. — 640 с.
13. *Конох, А. П.* Професійна підготовка майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму : монографія / *А. П. Конох* ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти Акад. пед. наук України, Держ. вищ. навч. закл. «Запоріж. нац. ун-т». — Запоріжжя : [Запоріж. нац. ун-т], 2006. — 495 с.
14. *Конох, А. П.* Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / *Конох Анатолій Петрович*; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. — К., 2007. — 42 с.
15. *Король, О.* Підготовка кадрів для туристичних підприємств і організацій: світовий досвід і сучасний стан в Україні та Чернівецькій області / *О. Король, І. Бойко* // Туристично-краєзнавчі дослідження : зб. наук. ст. — К. : ФПУ, 2005. — Вип. 6. — С. 427-433.
16. *Паламарчук, О. Ф.* Особливості підготовки фахівців сфери туризму у вищих школах Франції / *О. Ф. Паламарчук* // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. — 2011. — № 13. — С. 318-324.
17. *Польова, Л. В.* Професійна освіта фахівців туристичної галузі в країнах Європейського Союзу та України в перспективних вимірах [Електронний ресурс] / *Л. В. Польова* // Науковий вісник Донбасу. — 2012. — № 2. — Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/12plvuvv.pdf> (10.03.2013). — Назва з екрану.
18. *Старовойт, С. М.* Професійна підготовка фахівців з охорони та захисту навколишнього середовища у вищих навчальних закладах Великої Британії : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / *Старовойт Світлана Миколаївна*; Центр. ін-т післядипломної пед. освіти АПН України. — К., 2005. — 337 с.
19. *Федорченко, В. К.* Гуманізація вищої освіти у ХХІ ст. / *В. К. Федорченко* // Гуманізм: сучасні інтерпретації та перспективи. — К. : УЦДК, 2001. — С. 250-287.
20. *Федорченко, В. К.* Підготовка фахівців для сфери туризму: теоретичні і методологічні аспекти : монографія / *В. К. Федорченко*. — К. : Вища шк., 2002. — 350 с.
21. *Федорченко, В. К.* Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму : монографія / *В. К. Федорченко*. — К. : Слово, 2004. — 471 с.
22. *Хмілярчук, Н. С.* Педагогічні умови організації навчальної практики майбутніх менеджерів туристичної сфери : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / *Хмілярчук Наталія Семенівна*; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця, 2007. — 20 с.
23. *Baum, T.* Managing Human Resources for the European Tourism and Hospitality Industry: A Strategic Approach / *T. Baum*. — London : Chapman and Hall, 1995. — 281 p.
24. *Berger, F.* Human Resources Management in 21st Century: Predicting Partnerships for Profit / *F. Berger* // Hospitality Research Journal. — 1993. — № 1. — P. 87-102.
25. *Chreptyk, D.* Labor Crisis? What Labor Crisis? / *D. Chreptyk* // Canadian Access Hotel Restaurant Journal. — 1990. — Vol. 69. — № 2. — P. 72.
26. *Corset, M.* The Ultimate Constraint: Tourism Labor Force / *M. Corset* // Annals of Tourism Research. — 1987. — Vol. 13 (1). — P. 118-120.

27. *Jafari, J.* Towards a Framework for Tourism Education : Problems and Prospects / *Jafar Jafari, J. R. Brent Ritchie* // *Annals of Tourism Research*. — 1981. — Vol. 8. — № 1. — P. 13-34.
28. *Manesh, V. S.* Human Resource Planning and Development: A Focus on Service Excellence / *V. S. Manesh* // *Human Resource Issues in International Tourism*. — Oxford : Butterworth-Heinemann Ltd, 1993. — P. 22-29.

References (transliterated and translated):

1. *Andriiuk, V. P.* Spivtovarystvo pryrodokhoronnykh orhanizatsii z vladnymy strukturam (Co-working of environmental organizations with authorities). Rakhiv, 2007. P. 5-11.
2. *Bebyk, V. M.* Bolonskyi protses: perspektyvy i rozvytok u konteksti intehratsii Ukrainy v Yevropeyskyi prostir vyshchoi shkoly : [monohrafiia] (Bologna process: development and prospects in the context of Ukraine's integration into the European higher education: [Monograph]). / Ed. *V. M. Bebyk*. Kyiv, 2004. 200 p.
3. *Bybyk, S. P. & H. M. Siuta.* Slovnyk inshomovnykh sliv (Dictionary of foreign words) / Ed. *S. Ye. Yarmolenko*. Hkarkiv, 2006. 623 p.
4. *Verbitsky, A. A.* Aktivnoye obucheneye v vysshey shkole: kontekstny pokhod (Active learning in higher education: the contextual approach). Moscow, 1991. 206 p.
5. *Volkova, A. Yu.* Profesiino-praktychna pidhotovka maibutnykh fakhivtsiv turystychnoho profilu yak problema porivnialnoi pedahohiky (Vocational and practical training of future professionals of tourism as a problem of comparative pedagogy). // Scientific notes of M. Hohol National State University, 2011. № 2. P. 22-24.
6. *Hrinko, S. A.* Rynok podgotovki turistskikh kadrov: realii i perspektyvy razvitiya (Market of preparation of tourist staff: realities and prospects of development). // Scientific and Sports Bulletin of Slobozhansk: Collected works, 2006. № 10. P. 243-246.
7. *Dmytruk, O. Yu.* Ekolohichniy turyzm: Suchasni kontseptsii menedzhmentu i marketynhu: navch. posib. (Ecotourism: Modern concepts of management and marketing: Teach. guidances). Kyiv, 2004. 192 p.
8. *Eldyshova, O. A.* Professionalnoye samosoznaniye kak psikhologicheskaya sostavlyayushchaya professionalnogo stanovleniya (Professional self-consciousness as the psychological component of professional development). // *Basic Research*, 2006. № 7. P. 101-102.
9. *Ermilova, D. V.* Professionalnaya podgotovka v turizme za rubezhom i v Rossii (Professional training in tourism abroad and in Russia). Moscow, 2005. 145 p.
10. *Kvartalnov, V. A.* Biosfera i turizm: Globalnoye vzaimodeystviye i ekologiya, geografiya nauchnykh issledovany territory turistskogo naznacheniya, kultura mira, sistemy turistskikh migratsy, pedagogika, sotsiologiya i strategiya upravleniya : [v 5 t.] (Biosphere and Tourism: Global interaction and ecology, geography of researching areas of tourist destination, the culture of peace, systems of tourist migration, education, sociology and management strategy : [in 5 volumes]). Moscow, 2002. — Vol. 4: Educational space and camping lawmaking. 367 p
11. *Knodel, L. V.* Systema pidhotovky kadriv sfery turyzmu u Nimechchyni : monohrafiia (The system of training of tourism in Germany: Monograph). Kyiv, 2007. 183 p.
12. *Knodel, L. V.* Teoriia i praktyka pidhotovky fakhivtsiv v sferi turyzmu v krainakh chlenakh VTO : dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04 (Theory and practice of training in

- the tourism sector in the WTO member countries: Thesis for Doctor of Pedagogy) ; V. Hnatiuk National Teachers University of Ternopil. Ternopil, 2008. 640 p.
13. *Konokh, A. P.* Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv iz sportyvno-ozdorovchoho turyzmu : monohrafiia (Professional training of future specialists of sport tourism: Monograph); Institute of Pedagogy and Psychology, Academy of Pedagogy of Ukraine, State Higher School "National University of Zaporizhzhia". Zaporizhzhia, 2006. 495 p.
  14. *Konokh, A. P.* Teoretychni ta metodychni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv iz sportyvno-ozdorovchoho turyzmu u vyshchyykh navchalnykh zakladakh : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04 (Theoretical and methodological foundations of training of future specialists of sport tourism in universities: Synopsis of thesis for Doctor of Pedagogy; Institution of Teachers Education and Adult Education of Academy of Pedagogy of Ukraine. Kyiv, 2007. 42 p.
  15. *Korol, O. & I. Boiko* Pidhotovka kadriv dlia turystychnykh pidpriemstv i orhanizatsii: svitovyi dosvid i suchasnyi stan v Ukraini ta Chernivetskii oblasti (Training staff for tourism enterprises and organizations: international experience and the current situation in Ukraine and the Chernivtsi region) // Tourist and local history research: Collected works. Kyiv, 2005. Vol. 6. P. 427-433.
  16. *Palamarchuk, O. F.* Osoblyvosti pidhotovky fakhivtsiv sfery turyzmu u vyshchyykh shkolkakh Frantsii (Peculiarities of training specialists for tourism sector at higher schools in France). // Pedagogy of forming a creative personality at higher and high schools, 2011. № 13. P. 318-324.
  17. *Pol'ova, L. V.* Profesiina osvita fakhivtsiv turystychnoi haluzi v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu ta Ukrainy v perspektyvnykh vymirakh (Professional education of specialists of tourism industry in the European Union and Ukraine in perspective dimensions) [Electronic resource] // Scientific Bulletin of Donbass, 2012. № 2. — Mode of access : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/12plvupv.pdf> (10.03.2013). — Title from the screen.
  18. *Starovoit, S. M.* Profesiina pidhotovka fakhivtsiv z okhorony ta zakhystu navkolyshnoho seredovyshcha u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Velykoi Brytanii : dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 (Professional training specialists of environmental protection in the UK higher education: Ph. D. Thesis in Pedagogy: 13.00.04); Central Institute of Post-graduate Education of Academy of Pedagogy of Ukraine. Kyiv, 2005. 337 p.
  19. *Fedorchenko, V. K.* Humanizatsiia vyshchoi osvity u XXI st. (Humanization of higher education in the 21st century). // Humanism: modern interpretations and perspectives. Kyiv, 2001. P. 250-287.
  20. *Fedorchenko, V. K.* Pidhotovka fakhivtsiv dlia sfery turyzmu: teoretychni i metodolohichni aspekty : monohrafiia (Training specialists for tourism sector: theoretical and methodological aspects : Monograph). Kyiv, 2002. 350 p.
  21. *Fedorchenko, V. K.* Teoretychni ta metodychni zasady pidhotovky fakhivtsiv dlia sfery turyzmu : monohrafiia (Theoretical and methodological foundations of training specialists for the tourism industry : Monograph). Kyiv, 2004. 471 p.
  22. *Khmiarchuk, N. S.* Pedagogichni umovy orhanizatsii navchalnoi praktyky maibutnikh menedzheriv turystychnoi sfery : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 (Pedagogical conditions of the organization of practical training of future managers of tourism businesses : Synopsis of Ph. D. thesis in Pedagogy : 13.00.04); M. Kotsiubynskyi State Teachers University of Vinnytsia. Vinnytsia, 2007. 20 p.

23. *Baum, T.* Managing Human Resources for the European Tourism and Hospitality Industry: A Strategic Approach. London : Chapman and Hall, 1995. 281 p.
24. *Berger, F.* Human Resources Management in 21s' Century: Predicting Partnerships for Profit // Hospitality Research Journal, 1993. № 1. P. 87-102.
25. *Chreptyk, D.* Labor Crisis? What Labor Crisis? // Canadian Access Hotel Restaurant Journal, 1990. Vol. 69. № 2. P. 72.
26. *Corset, M.* The Ultimate Constraint: Tourism Labor Force // Annals of Tourism Research, 1987. Vol. 13 (1). P. 118-120.
27. *Jafari, J. & J. R. Brent Ritchie* Towards a Framework for Tourism Education : Problems and Prospects // Annals of Tourism Research, 1981. Vol. 8. № 1. P. 13-34.
28. *Manesh, V. S.* Human Resource Planning and Development: A Focus on Service Excellence // Human Resource Issues in International Tourism. Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd, 1993. P. 22-29.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2015

Ю. Землина

Зарубежный опыт профессиональной подготовки специалистов сферы туризма

В статье приведен анализ зарубежного опыта подготовки специалистов туристической отрасли. Путем повышения конкурентоспособности специалистов и отечественной системы туристического образования на международном уровне, а также развития туризма как отрасли национального хозяйства является заимствование иностранных педагогических технологий, сравнение условий образовательного процесса. Определены основные теоретические и методические подходы к организации подготовки специалистов по туризму, которые являются наиболее распространенными в различных странах мира, проанализирован уровень и особенности практической подготовки. Автор делает вывод, что развитие системы профессионального туристического образования основывается на интеграции с региональной и международной сферами туристической индустрии, на постоянном анализе происходящих в них изменений и на способности профессионального образования адаптироваться к новым ситуациям. Решение существующих проблем образования в сфере туризма и использование зарубежного опыта в организации системы туристического образования будет способствовать адаптации существующей системы образования в Украине к уровню образования других стран, что, в свою очередь, приведет к созданию конкурентоспособных специалистов туристической отрасли, обучение которых должно происходить не только на высоком теоретическом, но и на качественном практическом уровне подготовки.

Ключевые слова: высшее образование Украины, профессиональная готовность, профессиональное образование, специалист по туризму, практическая подготовка, практика, образовательно-квалификационный уровень, стажировка.

Yu. Zemlina

Analysis of Foreign Experience Training Specialists of Tourism

The article deals with the analysis of foreign experience in training specialists of the tourism industry. One of the ways of improving the competitiveness of specialists and the national system of tourism education at the international level, as well as the development of tourism as a sector of the national economy is studying and borrowing the best foreign educational technologies, and comparing the educational process conditions. The basic theoretical and methodological approaches to the training of specialists in tourism which are the most common worldwide have been defined. The level and characteristics of practical training have been analyzed. The author concludes that the development of vocational tourism education is based on the integration of the regional and international spheres of the tourism industry, on the constant analysis of the changes occurring in them, and on the ability of vocational training to adapt to new situations. The solution of the problems of education in the field of tourism and the use of foreign experience in the organization of tourism education will facilitate the adaptation of the existing education system in Ukraine to the level of education in other countries, which in turn will lead to the creation of competitive specialists of the tourism industry, whose training should take place not only at a high theoretical, but also on the practical levels of training quality.

Keywords: higher education of Ukraine, vocational readiness, vocational education, tourism specialist, practical training, practice, education and qualification level, training.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор Г. П. Васянович